

KÜLTÜREL SERMAYENİN KURAMSAL BAĞLAMDA İNCELENMESİ EXAMINING CULTURAL CAPITAL IN A THEORETICAL CONTEXT

Duran BİLGİN

Milli Eğitim Bakanlığı, duranbilgin@hotmail.com,

<https://orcid.org/0009-0009-6358-1037>

Zehra BİLGİN

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, zehra.bilgin@iskur.gov.tr,

<https://orcid.org/0009-0006-3876-0090>

Süleyman AYDIN

Milli Eğitim Bakanlığı, kici_ilkokulu31@hotmail.com,

<https://orcid.org/0009-0005-2761-6467>

Özlem SAF

Milli Eğitim Bakanlığı, ozlem.saf.31@gmail.com,

<https://orcid.org/0009-0009-8830-3404>

ÖZET

İnsanın yakın ve uzak çevresinde günlük yaşam becerilerinden başlayarak yaşamını düzenleyen, izleyeceği yolu belirleyen en önemli eylem ve beceriler kültürel ve sosyal esaslardan oluşmaktadır. Bu esaslar kişilerin hem varoluşsal sorularını yanıtlar hem de toplumsal düzeni sağlar. Toplumlara ait ahlak kuralları ve hukuk kuralları ile denetlenen kültürel oluşum; milletlere has özellikleri yansıtan, toplumlara birbirinden ayıran nitelikleri barındırmaktadır. Okullar toplumsal uyum sürecinde kültürel birikimin aktarıldığı, sosyal becerilerin, meslek kazandırmada gerekli bilgi ve becerilerin öğretildiği eğitimin planlı olarak belli mekânlarda gerçekleştirildiği kurumlardır. Eğitim sürecinde sağlanan başarıyı etkileyen kültürel sermaye; eğitim sürecindeki gelişmelerden de etkilenmektedir.

Kültürel sermaye, kültür birikimleri ve iyi alınmış bir eğitim aracılığıyla elde edilen deneyimlerin sonucu olarak ifade edilmektedir. Kültürel sermaye en kısa haliyle eğitim neticesinde ortaya çıkmaktadır. Kültürel sermayenin temelini okullar oluşturmaktadır. Kültürel sermayenin ortaya çıkmasında her ne kadar okulların önemine vurgu yapılırsa da diğer önemli bir aktör ise ailelerin nesillere bıraktıkları birikimler ve bunların okuldan eğitimle geliştirilmesi olarak ifade etmek en doğru ifade olacaktır. Tabii ki bireylerin buldukları toplum yapısı ve bununla birlikte gerçekleşen birikimler de önemli bir noktayı oluşturmaktadır.

Eğitimin kültürel sermaye odaklı amacı üst sınıf ailelerin sahip olduğu kültür ve davranış şekillerini nesillere aktarmaktır. Bu bakış açısına göre herkesin eğitim alması toplumda eşitliği sağlamak için yeterli değildir. Okulların farklı düzeylerde olması, bireylerin farklı sınıfla aile yapılarının olması, eğitimin eşitlik sağlayabilmesinin önüne geçmektedir. Ayrıca aynı okulda eğitim alan çocukların da kültürel kazanımlarının farklı olduğu da görülmektedir. Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin bu konuda yapması gereken en önemli atılım, eşitsizliğin en az seviyeye indirilmesini amaçlamaktır. Öğretmenler, öğrencilerinin

potansiyelini belirlemesi ve bu potansiyele uygun eğitim anlayışı belirlemesi de diğer önemli bir adımdır. Bu adımların gerçekleşebilmesi için de okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin de belli bir kültürel sermaye düzeyine erişmiş olması şarttır. Kendini geliştirmeyen, kitap okumayan, spor yapmayan veya sanatın herhangi bir dalıyla ilgili olmayan öğretmen ve yöneticilerin de etkin bir aktarıcı olması mümkün değildir. Özellikle okul yöneticilerinin sadece akademik çalışmalara değil aynı zamanda sosyal ve kültürel etkinliklere de öncülük etmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Sermaye, Kültürel Sermaye

ABSTRACT

The most important actions and skills that regulate a person's life, starting from daily life skills in his immediate and distant environment, and determine the path he will follow, consist of cultural and social principles. These principles both answer people's existential questions and ensure social order. Cultural formation controlled by the moral rules and legal rules of societies; It contains qualities that reflect the unique characteristics of nations and distinguish societies from each other. Schools are institutions where cultural knowledge is transferred in the process of social adaptation, social skills and the necessary knowledge and skills for gaining a profession are taught, and education is carried out in certain places in a planned manner. Cultural capital that affects the success achieved in the education process; It is also affected by developments in the education process.

Cultural capital is expressed as the result of cultural accumulation and experiences gained through a good education. Cultural capital, in its shortest form, emerges as a result of education. Schools form the basis of cultural capital. Although the importance of schools is emphasized in the emergence of cultural capital, the most accurate expression would be to describe another important actor as the accumulations that families leave to their generations and the development of these through education from schools. Of course, the social structure of individuals and the accumulations that come with it also constitute an important point.

The cultural capital-oriented aim of education is to transmit the culture and behavioral patterns of upper-class families to the next generation. According to this perspective, education for everyone is not sufficient to ensure equality in society. The fact that schools are at different levels and that individuals have different class and family structures prevents education from providing equality. It is also seen that the cultural achievements of children studying in the same school are different. The most important step that school administrators and teachers should make in this regard is to aim to minimize inequality. Another important step is for teachers to determine the potential of their students and determine an educational approach appropriate to this potential. In order for these steps to be realized, school administrators and teachers must have reached a certain level of cultural capital. It is not possible for teachers and administrators who do not improve themselves, do not read books, do not do sports or are not interested in any branch of art to be effective transmitters. In particular, school administrators need to lead not only academic studies but also social and cultural activities.

Key Words: Culture, Capital, Cultural Capital.

GİRİŞ

Toplum içinde yer alan birey aileden başlayarak sosyal etkileşimde bulunduğu çevreden etkilenerek kültürel aktarım yoluyla kültürel varlığını devam ettirmektedir. Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi için en önemli role sahip insan kaynağı, eğitim ile yetiştirilmektedir. Buradan hareketle okullar, öğrencileri bünyesinde işleyerek eğitim ile yetiştirilmiş vatandaş olarak topluma kazandıran sosyal ve kültürel sistemlerdir (Morgan, 2011). Okulların kendilerine has örgüt kültürleri bulunmaktadır (Şişman, 1994). Okullar kültürel özelliklerine uygun olarak hem formal hem de informal yolla okuldaki öğretmen, öğrenci ve yöneticilere kültürel yapının kazandırılmasında etkin rol oynamaktadır (Schein, 2010). Sosyal ve kültürel sistemler olarak öğrencilere üyesi oldukları toplumun kültürel yapısını kazandırarak rehberlik yapan kültürelleme sürecine dâhil eden okullar ve eğitim süreci, toplumun benimsediği normlar, değerler, gelenek, görenek ve toplumsal kurallara uygun olacak nitelikte, toplumsal bütünlüğü ve barışı temin edecek insan yetiştirir (Conway ve Pleydell-Pearce, 2000).

Kültür bir toplumun bir arada uyum içinde yaşama becerisini göstermesinde etkili olan dil, din, hukuk, entelektüel, ekonomik, estetik öğelerin toplamı olarak ifade edilmektedir (Ersoy, 2008). Aile ve yakın çevreden edinilen birikimin yanı sıra okul yaşantıları ve eğitim ile kazanılan kültürel sermaye kişinin elde ettiği özellikler ile girdi olarak sisteme dâhil olur ve böylelikle kişinin entelektüel birikimi, toplumsal katılımı, sahip olduğu potansiyel bilinci, inanışları kültürel sermayesini oluşturur. Sahip oldukları entelektüel birikimi, potansiyel bilinci farklı olan kişiler, uzun yıllar devam ettikleri okullardan ve içinde buldukları eğitim süreçlerinden de etkilenerek kültürel sermayelerini şekillendirmektedir (Jaeger, 2011).

İnsanın yakın ve uzak çevresinde günlük yaşam becerilerinden başlayarak yaşamını düzenleyen, izleyeceği yolu belirleyen en önemli eylem ve beceriler kültürel ve sosyal esaslardan oluşmaktadır. Bu esaslar kişilerin hem varoluşsal sorularını yanıtlar hem de toplumsal düzeni sağlar. Toplumlara ait ahlak kuralları ve hukuk kuralları ile denetlenen kültürel oluşum; milletlere has özellikleri yansıtan, toplumları birbirinden ayıran nitelikleri barındırmaktadır. Okullar toplumsal uyum sürecinde kültürel birikimin aktarıldığı, sosyal becerilerin, meslek kazandırmada gerekli bilgi ve becerilerin öğretildiği eğitimin planlı olarak belli mekânlarda gerçekleştirildiği kurumlardır. Eğitim sürecinde sağlanan başarıyı etkileyen kültürel sermaye; eğitim sürecindeki gelişmelerden de etkilenmektedir (Andersen ve Jeager, 2015).

İnsanların okul eğitimine başlamadan önce çevresinden ve tabiki öncelikli olarak ailesinden edindiği birçok kazanım o kişinin kültürel sermayesini oluşturmaktadır. Bu kültürel sermaye, kişinin okul hayatı ve edinimleri üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Eğitim yoluyla daha da şekillenen kültürel sermaye bireyin benliğinin oluşmasında çevre kadar etkili bir role sahiptir. Belirli bir gruba dâhil olma, okulda ve okul dışında kalan sosyal faaliyetlere dâhil olma ve çevresindeki bireylerle bağ kurma kültürel sermayenin gelişmesinde oldukça büyük bir öneme sahiptir ve tabi eğitimde elde edilen başarı da kültürel sermayeden etkilenmektedir (Özsoy, 2009).

Çocuklar tüm sermaye birikimlerini öncelikle aile bireylerinin davranışlarına maruz kalarak şekillendirmektedir. Okul hayatının başlamasıyla birlikte miras yoluyla ve maruz kalınan eylemler ışığında şekillenen kültürel sermayenin farklı alanlarda şekillendiği görülmektedir. Aktarılan kültürel sermaye, çocukların bilgi ve becerilerinin gelişmesini sağlamakta, daha kültürel niteliklerle donatılmasını sağlamaktadır. Kültürel sermayesi yüksek olan çocukların okulda elde ettikleri başarıların da yüksek olması beklenmektedir. Çünkü yüksek olan kültürel sermaye birikiminin gayret ve başarıyı beraberinde getireceği beklenmektedir (Avcı, 2015).

Entelektüel sınıfın çocuklarının okul eğitiminde kültürel sermayesinin daha da yüksek olacağı ifade edilir. Bu bağlamda okul tabii ki etkisiz bir kurum değildir. Okul entelektüel kesimin aktardığı sermayenin yansıtıcısı olarak görülmektedir. Orta ve çalışkan tabakanın çocukları, entelektüel kesim kadar doğal bir farkındalık geliştirememektedir. Aile bireylerinin çocuklarının yanında sergilediği davranışlar ışığında çocukta gelişen sermaye birikiminin kalitesi burada ortaya çıkmaktadır (Turner, 2003).

Bourdieu'ya göre toplumda yer alan sınıfların ayrımları da eğitimde birçok eşitsizliğin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Üst tabakada bulunan elit kesim hem kültürel hem de ekonomik olarak sermaye gelişimi ve birikimi sağlarken alt tabakada yer alan kesim bu durumdan yararlanamamaktadır. Ayrıca elit kesim sahip olduğu bu sermayeyi kendi nesillerine de aktarabilmekte ve tecrübelerin daha zenginleşmesini sağlamaktadır. Akademik alanda başarı elde edemeyen bireyler başarılı bireylerin üzerinden bir konum elde etmiş olarak kabul edilmektedir (Kip, 2010).

Toplumun bakış açısından bakıldığında kültürel sermaye her konu hakkında bilgi sahibi olmak anlamına gelmekle beraber okul ve diploma sahibi olmanın da önemine vurgu yapılmaktadır. Orta sınıf bir aile bireyi iyi bir eğitim alarak okulda başarı elde edebiliyorken; işçi sınıfından bir ailenin bireyinin aynı eğitim şartlarında başarısız olması kültürel sermayenin bir sonucu olarak görülmektedir. Bourdieu'ya göre bu durum her ne kadar tarafsız gibi görünse de okullardaki değerlendirmelerin de bir sonucudur. Bu bakış açısına göre okullar sosyo-kültürel becerileri, doğanın bir gereği olarak normalleştirmekte ve eğitimsel eşitliği meşru göstermektedir (Palabıyık, 2011).

Bourdieu ve Passeron (2015), eğitim sisteminin yerine getirmesi gereken üç temel görevden söz etmektedir. En önemli görev kültürel mirası korumak, bu mirası bireylere aktararak sürdürmektir. İkinci görev, öğrencilerin belli bir kültür seviyesine gelmesinde yardımcı olmak ve kültürel sınıf ilişkisinin yeniden şekillenmesine yardımcı olmaktır. Üçüncü görev ise bireylere aktarılan bu kültürel mirasın yüceltilmesine katkı sağlamaktır.

Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan aile çocukları, eğitim kurumlarına ailelerinden aktarılan bilgi, yetenek ve becerilerle gelirken, düzeyi düşük olan aile çocukları ise bu bilgileri edinemedikleri için öncelikle bu bilgi eksikliklerini gidermek için gelirler. Bu çocuklar okul eğitimi ile eksik oldukları bu alandaki bilgilerini tamamlasalar bile üst sınıf aile çocukları gibi aşinalık geliştirememektedir. Eğitim sisteminin içindeki etkinliği değiştiren bu kültürel sermaye farklılıkları gelecekte akademik başarılarında farklılıklar olmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak ailelerinden aktarılan kültürel sermayeyi, akademik başarıya ve

sonucunda kurumsallaşmış kültürel sermayeye dönüştürmektedir. Böylece toplumdaki sosyo-ekonomik başarı düzeyi sürekliliğini sağlamış olur (Andersen ve Jaeger, 2013).

Kültür ve Kültürel Sermaye

Kültür kavramı Latince colere ve culture kelimesinden türemiştir. Türedikleri kelimelerin anlamlarına bakılarak kültür kavramı öncelikle toprağı işlemek, toprağın bakımını yapmak ve toprakta bir şeyler yetiştirmek anlamına gelmektedir. M.Ö 1. yüzyılda Cicero ve Horatius kültür kavramı topraktan insana aktarılmış ve insanın yetiştirilmesi ve işlenmesi anlamına dönüştürülmüştür. Yani kültür kavramı öncelikli olarak doğa üzerinden ortaya atılmış ve zamanla insanın, insanlığın geliştirilmesi için kullanılmıştır (Erdoğan, 2019).

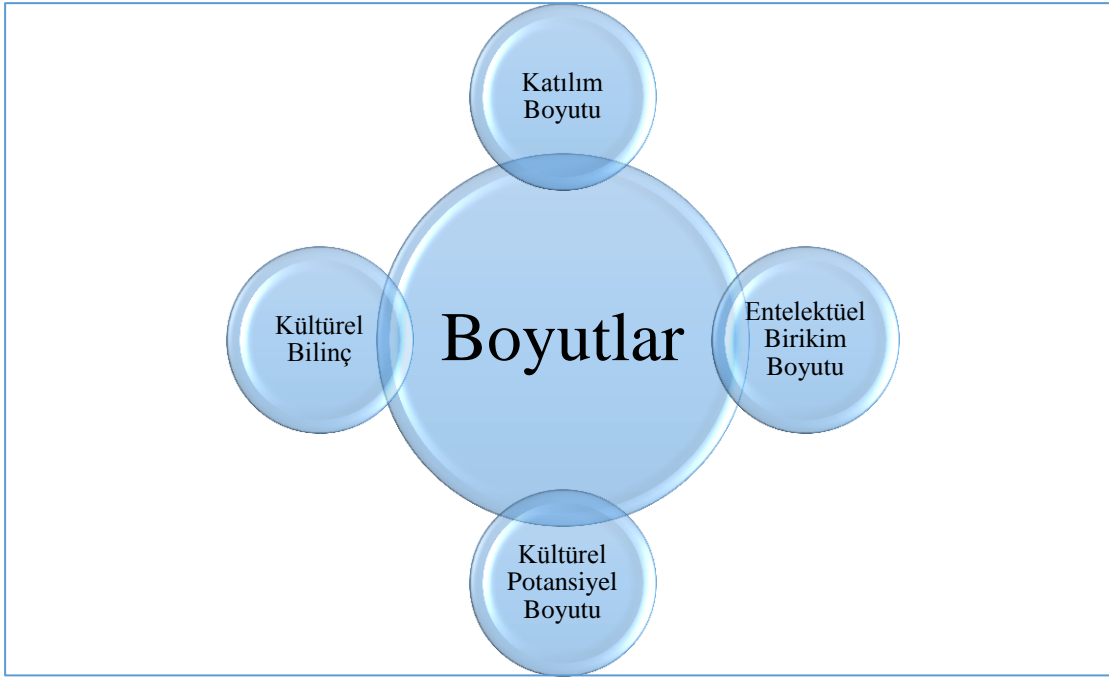
Kültür kavramı ilk başlarda tek bir bireyi ifade etse de Herder (1974) tarafından çoğul anlam ifade eden “uygarlık” anlamında kullanılmaya başlamıştır. Güvenç (1970) de kültürü, bilimsel olarak “uygarlık”, beşeri olarak “eğitimin sonucunda elde edilen ürün”, biyoloji alanında “üretmek, tarım, verim, deneyim” olarak nitelendirilmektedir. Kültür kavramı, bir toplumun kimliğini ortaya çıkarmakta ve toplumu toplum yapan din, dil, sanat ve benzer, öğeleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Kültür bir toplumun diğer toplumdan ayrılmasını sağlamaktadır. Kültür, sosyolojide toplumun hayat biçimini ifade etmektedir. Yani kültür farklı bilim dalları için farklı anlamlar içermektedir (Ünal, 2004).

Kültürel sermaye, kültür birikimleri ve iyi alınmış bir eğitim aracılığıyla elde edilen deneyimlerin sonucu olarak ifade edilmektedir. Kültürel sermaye en kısa haliyle eğitim neticesinde ortaya çıkmaktadır. Kültürel sermayenin temelini okullar oluşturmaktadır. Kültürel sermayenin ortaya çıkmasında her ne kadar okulların önemine vurgu yapılsa da diğer önemli bir aktör ise ailelerin nesillere bıraktıkları birikimler ve bunların okuldan eğitimle geliştirilmesi olarak ifade etmek en doğru ifade olacaktır. Tabi ki bireylerin buldukları toplum yapısı ve bununla birlikte gerçekleşen birikimler de önemli bir noktayı oluşturmaktadır (Bourdieu, 1986).

Kültürel sermaye kavramı bireyin temel olarak eğitim sürecinde ve toplumsallaşmasında kendi deneyimleri sonucunda elde ettiği verilerden oluşmaktadır. Kültürel sermaye okullar vasıtasıyla kişilere kendilerini geliştirmesi için yatırım yapılması ve buna karşılık kariyer ve ekonomik kazanç elde etmesini sağlamaktadır (Lin, 1999). Kültürel sermaye “Toplumdaki dominant kültür ve bu kültürü eğitimle uygulama, geliştirme yeteneği” şeklinde de ifade edilmektedir (Sullivan, 2001). Kişinin sahip olduğu aile ve içinde bulunduğu toplumdan elde ettiği kültür birikimini şekillendirdiğinden karakterinin oluşmasında da önemli rol oynamaktadır. Kişinin kültür birikimi ve karakterinin ekonomik kazanca dönüşmesi kültürel sermaye aracılığıyla gerçekleşmektedir (Özcan ve Erdur-Baker, 2009).

Kültürel Sermayenin Bileşenleri

Kültürel sermaye dört önemli bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler; katılım boyutu, entelektüel birikim boyutu, kültürel potansiyel boyutu ve kültürel bilinç boyutundan oluşmaktadır (Avcı, 2015).

Şekil 1. Kültürel sermaye dört önemli bileşenden

Kültürel sermayenin katılım boyutu, kültürel faaliyetlerin varlığını ve kültürel sermayenin birikimini göstermektedir. Kültürel faaliyetler için toplanan bireylerin iletişimi ve işbirliğinin artması sosyal sermayelerinin artmasına büyük katkı sağlamaktadır. Toplumun sosyokültürel yapısının desteklenmesi ve gelişmesi kültürel sermayenin katılım boyutunun bir sonucudur. Sosyal bağlantıların düşük olduğu, bireyler arasında uyumun yetersiz kaldığı toplumlarda katılım boyutu birleştirici bir rol üstlenmektedir (Özdemir, 2007).

Entelektüel kavramı, kelime olarak bilim, teknik ve kültürün birçok alanında eğitim almış aydın, münevver kişi olarak ifade edilmektedir. Entelektüel nitelikler okul ve aile aracılığıyla ulaşılan kültürel sermayenin tamamını ifade etmektedir. Entelektüel nitelikler Bourdieu'nun kurumsallaşmış kültürel sermayesinde yer alan sertifika ve resmi olarak bireyin elde ettiği nitelikleri ifade etmektedir. Entelektüel birikim ise bilim, edebiyat ve sanat gibi birçok alandaki derin bilgi birikimlerinin yanı sıra birçok alanda özgün fikirlerin oluşmasıyla ilgilidir. Entelektüel birikime sahip bireyler söylemler ve düşünceleriyle kitleleri etkisi altına alabilir ve farklı bakış açıları ve çözüm yolları üretebilir bilge kişilerdir (Avcı, 2015).

Kültürel potansiyel boyutu, kişinin zihin ve bedensel özelliklerinin meydana gelmesi ve gelişmesi aşamasında bireyin elde ettiği deneyimleri ifade etmektedir. Bu bileşen Bourdieu'nun bedenselleşmiş kültürel sermayesine karşılık gelmektedir (Kaplan, 2000). Avcı (2015)'ya göre birey içinde bulunduğu toplumda kendini fark ettirecek ve diğerlerinden ayıracak nitelikteki kültürel kazanımları kültürel yeteneklerinin yüksek olmasıyla ilgilidir.

Kültürel bilinç boyutunda ise kişinin çevresinde yer alan kültürel değerlerin farkına varma ve bu değerlere karşı duyarlı olma söz konusudur. Kültürel mirasın oluşması kadar var olan kültürel değerlerin korunması da bilincin oluşmasında büyük önem taşımaktadır. Kültürel bilinç boyutunun oluşması, kültürel sermayenin yükseltilmesi anlamına gelmektedir

(Eğinli, 2011). Sosyal olarak incelendiğinde kültürel sermaye belli bir boyutta artış gösterdiğinde toplumun kültürel bilinci de aynı hızda artış gösterecektir. Diğer bir ifadeyle, daha fazla insan geleneksel kültürel törenlere eşlik ettikçe, tarihi alanları ve sanat mekânlarını ziyaret ettikçe kültürel bilinç boyutunda artış meydana gelecektir (Throsby, 2005).

Kültürel sermayenin temel bileşenleri toplumsal katılım, entelektüel bilinç, kültürel potansiyel ve kültürel bilinçten meydana gelmektedir (Blessi vd., 2012). Söz konusu bileşenler farklılıklara yüksek toleranslı olmak ve hoşgörü ile yaklaşarak aktive edilmektedir. Bu kapsamda sosyal faaliyetler ve farklı kültürlerin aktivitelerine katılan bireyler daha yüksek bir kültürel sermaye birikimine sahip olmaktadır. Kültürel değerlerin bireylere aktarılmasında en önemli kurum okullardır. Bu noktada okul yöneticilerinin hoşgörülü ve tolere edici davranışları öğretmen ve öğrencilerin kültürel birikimlerini doğrudan etkilemektedir (Çankaya vd., 2019).

Kültürel Sermayenin Etki Alanları

Kültürel Sermaye ve Toplum

Kültür, geçmişten günümüze bireylerin yaşamdan öğrendiklerini tecrübe ederek ortaya koyduğu maddi, manevi değerler bütünü olarak ifade edilmektedir. Bu tanıma istinaden kültürel sermaye bireylerin yaşamdan edindiği tecrübelerin kendi benliğini oluşturmada faydalandığı ve kendi öz sermayesini kazandığı tüm unsurlar olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifadeyle toplum ve kültürel sermaye arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Toplumların örf ve adetleri, dili, hayat tarzları, becerileri ve inançları gibi birçok faktör toplumun diğer toplumlardan ayrılmasında belirleyici rol üstlenmektedir (Baran, 2008).

Bireyler yaşamın bir sonucu olarak birçok farklı kültür yapısına sahiptir. Sahip oldukları bu kültürel sermayeler toplumların devamlılığına doğrudan etki etmektedir. Aynı zamanda bireyin içinde bulunduğu toplumun kültür yapısından ayrı bir benlik yapısına sahip olmasının da önüne geçmektedir. Her bir birey kendi toplumunun kültürel sermayesinin oluşmasına katkıda bulunmakta aynı zamanda kendi benliğini de bu kültürel sermaye çevresinde şekillendirmektedir. Örneğin, bir aile bireyleri içinde bulunduğu toplumun inançlarını, kurallarını, giyim biçimini, beslenme alışkanlıklarını benimseyip ve toplumun kültürel sermayesini gündelik hayatına da yansıtarak sürdürmektedir. Kültürel tavır, yine toplumun belirlediği değer yargıları çevresinde şekillenir (Cevizci, 2012).

Toplum içinde tabii ki tüm bireyler aynı karakteristik özelliklere sahip değildir. Toplum içinde birçok farklı entelektüel kesimler de mevcuttur. Özellikle ekonomik sermayesi güçlü kesimler, maddi güçlerini kullanarak kendi kültürel birikim ve sermayesini yayma eğilimi içindedir. Gerek kişiler, gerekse toplum baskın özelliklerini miras yoluyla devralmakta çok az kültürel sermaye yerini yenisiyle değiştirmektedir (Kaplan, 2000).

Kültürel Sermaye ve Eğitim

İnsanların okul eğitimine başlamadan önce çevresinden ve tabii ki öncelikli olarak ailesinden edindiği birçok kazanım o kişinin kültürel sermayesini oluşturmaktadır. Bu kültürel

sermaye, kişinin okul hayatı ve edinimleri üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Eğitim yoluyla daha da şekillenen kültürel sermaye bireyin benliğinin oluşmasında çevre kadar etkili bir role sahiptir. Belirli bir gruba dâhil olma, okulda ve okul dışında kalan sosyal faaliyetlere dâhil olma ve çevresindeki bireylerle bağ kurma kültürel sermayenin gelişmesinde oldukça büyük bir öneme sahiptir ve tabii eğitimde elde edilen başarı da kültürel sermayeden etkilenmektedir (Özsoy, 2009).

Çocuklar tüm sermaye birikimlerini öncelikle aile bireylerinin davranışlarına maruz kalarak şekillendirmektedir. Okul hayatının başlamasıyla birlikte miras yoluyla ve maruz kalınan eylemler ışığında şekillenen kültürel sermayenin farklı alanlarda şekillendiği görülmektedir. Aktarılan kültürel sermaye, çocukların bilgi ve becerilerinin gelişmesini sağlamakta, daha kültürel niteliklerle donatılmasını sağlamaktadır. Kültürel sermayesi yüksek olan çocukların okulda elde ettikleri başarıların da yüksek olması beklenmektedir. Çünkü yüksek olan kültürel sermaye birikiminin gayret ve başarıyı beraberinde getireceği beklenmektedir (Avcı, 2015).

Entelektüel sınıfın çocuklarının okul eğitiminde kültürel sermayesinin daha da yüksek olacağı ifade edilir. Bu bağlamda okul tabii ki etkisiz bir kurum değildir. Okul entelektüel kesimin aktardığı sermayenin yansıtıcısı olarak görülmektedir. Orta ve çalışkan tabakanın çocukları, entelektüel kesim kadar doğal bir farkındalık geliştirememektedir. Aile bireylerinin çocuklarının yanında sergilediği davranışlar ışığında çocukta gelişen sermaye birikiminin kalitesi burada ortaya çıkmaktadır (Turner, 2003).

Bireyin içinde yer aldığı toplumun yapısı, yaşadıkları ve edindiği tecrübeler onun kültürel sermayesini şekillendirmektedir. Alt tabakadan bireylerin günlük ihtiyaçları yemek, barınma gibi temel şeylerden oluşurken, elit tabaka da insanların ihtiyaçları daha da farklı şekillenmektedir. Bu noktada eğitimin önemli bir faktör olduğu dikkat çekmektedir. Çünkü eğitim insanların yaşayış ve bakış açısını doğrudan etkilemektedir (Baran, 2008).

Bourdieu'ya göre toplumda yer alan sınıfların ayrımları da eğitimde birçok eşitsizliğin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Üst tabakada bulunan elit kesim hem kültürel hem de ekonomik olarak sermaye gelişimi ve birikimi sağlarken alt tabakada yer alan kesim bu durumdan yararlanamamaktadır. Ayrıca elit kesim sahip olduğu bu sermayeyi kendi nesillerine de aktarabilmekte ve tecrübelerin daha zenginleşmesini sağlamaktadır. Akademik alanda başarı elde edemeyen bireyler başarılı bireylerin üzerinden bir konum elde etmiş olarak kabul edilmektedir (Kip, 2010).

Kültürel Sermaye ve Ekonomi

Kültürel sermaye ve ekonomi birbirinden beslenen ve birbirlerine dönüşebilen iki farklı alanlardır. Ekonomik sermayesi olan bireyler bu durumu avantajına çevirerek yapacakları kültürel sermayelerini artırabilmektedir (Avcı, 2015). Ekonomik sermaye bilgi ve tecrübelerin doğru yönlendirilmesi sonucunda kültürel sermayeye dönüşebilmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre insanlar alt kademede yer alan ihtiyaçlarını karşıladıkça bir sonraki ihtiyaçlarını karşılama arzusuna kapılmaktadır. İhtiyaçlar hiyerarşisinin alt kademesinde yer alan fizyolojik, saygınlık, güvenlik gibi ihtiyaçlar doğrudan

ekonomi ile bağlantılıdır. Kişi bu ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra artık farklı bir boyuttaki ihtiyaçları için harekete geçer. Bilme-öğrenme arzusu ve benliğini doyurma güdüsü belirir ve bu süreçten sonra kültürel sermayenin oluşması ve gelişmesi başlar (Avcı, 2015).

Kültürel sermaye her ne kadar elit kesimin çıkarlarına hizmet ediyor görünse de sosyal mobilite yönüyle de ekonomik yönden yetersiz olan bireyleri de korumaktadır (Drummey, 2008). İlk bakışta dezavantajlı görünen bu bireyler okul kültürel sermaye yoluyla kendilerini geliştirerek birçok sosyo-ekonomik hak elde edebilmektedir.

Kültürel sermaye ve ekonomi arasındaki bağlantı sadece bireyler arasında etkileşme değil aynı zamanda ulusal ve uluslararası boyutu da bulunmaktadır. Örneğin kültürel sermaye birikimi fazla olan bir toplumun merak duygusu, gelişim duygusu yüksek olacağından turizm potansiyeli diğerlerinden yüksek olabilir (Avcı, 2015).

Kültürel Sermayenin Ölçülmesi

Kültürel sermaye bireyin içinde bulunduğu toplum, kültürel etkinlik, katılım, aldığı eğitim, yaşadığı çevrenin boyutu gibi faktörler kapsamında oluşturulan indeks yardımıyla ölçülmektedir. 1980'den itibaren araştırmacılar bireyin aile yapısını ve katıldığı kültürel aktiviteleri değerlendirmede nicel ölçümler kullanılmaktadır. Bu araştırmada ilk olarak bireyin bilgi düzeyinin ölçülmesi, ikinci olarak aile fertlerinin bilgi ve aktivite düzeylerinin ölçülmesi ve üçüncü olarak ise her iki ölçümün de yorumlanması sonucunda kültürel sermaye ölçülebilmektedir (Arun, 2009).

Eğitim sisteminde ön planda yaşayış biçimi ve kültürleri bakımından elit tabaka örnek alınmaktadır. Eğitim bu anlamda üst sınıf bireyleri daima en başarılı görmektedir. Alt sınıfta yer alan insanlar ise eğitimde mutlak başarının olması gerektiğine inandıklarından sistemin yeniden inşa edilmesinde büyük katkı sağlamaktadır. Bu iki farklı sınıfın kendi kabullerini çocuklarına aktarmaları da onların kültürel sermayesini oluşturmaktadır. Bir çocuğun okul başarısını o çocuğun bulunduğu tabaka ile belirlemek doğru ve yeterli bir değerlendirme değildir. Okul başarısının ölçülmesi bireyin zekâ, beceri ve ekonomiyle değil aynı zamanda aileden aktarılan kültürel sermaye birikimiyle ölçülmektedir (Özsoy, 2009).

Kültürel sermaye ölçülürken bireylere kültürel faaliyetlere ne sıklıkla katıldıkları, yurtiçi ve yurt dışı gezisine ne kadar zaman ayırdıkları, eğitim düzeylerinin ne olduğu, hangi mesleği yaptığı ve ekonomik düzeyinin hangi seviyede olduğu gibi sorular yöneltilmektedir. Aslında bireylere yöneltilen tüm sorular üst sınıfların sahip olduğu özellikleri kapsamaktadır. Merkezden uzak yerleşim yerlerinde yaşayan bireylerin insanların sahip olduğu imkânları yansıtmamaktadır (Avcı, 2015).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Toplumun bakış açısından bakıldığında kültürel sermaye her konu hakkında bilgi sahibi olmak anlamına gelmekle beraber okul ve diploma sahibi olmanın da önemine vurgu yapılmaktadır. Orta sınıf bir aile bireyi iyi bir eğitim alarak okulda başarı elde edebiliyorken; işçi sınıfından bir ailenin bireyinin aynı eğitim şartlarında başarısız olması kültürel

sermayenin bir sonucu olarak görülmektedir. Bourdieu'ya göre bu durum her ne kadar tarafsız gibi görünse de okullardaki değerlendirmelerin de bir sonucudur. Bu bakış açısına göre okullar sosyo-kültürel becerileri, doğanın bir gereği olarak normalleştirmekte ve eğitimsel eşitliği meşru göstermektedir (Palabıyık, 2011).

Bourdieu ve Passeron (2015), eğitim sisteminin yerine getirmesi gereken üç temel görevden söz etmektedir. En önemli görev kültürel mirası korumak, bu mirası bireylere aktararak sürdürmektir. İkinci görev, öğrencilerin belli bir kültür seviyesine gelmesinde yardımcı olmak ve kültürel sınıf ilişkisinin yeniden şekillenmesine yardımcı olmaktır. Üçüncü görev ise bireylere aktarılan bu kültürel mirasın yüceltilmesine katkı sağlamaktır.

Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan aile çocukları, eğitim kurumlarına ailelerinden aktarılan bilgi, yetenek ve becerilerle gelirken, düzeyi düşük olan aile çocukları ise bu bilgileri edinemedikleri için öncelikle bu bilgi eksikliklerini gidermek için gelirler. Bu çocuklar okul eğitimi ile eksik oldukları bu alandaki bilgilerini tamamlasalar bile üst sınıf aile çocukları gibi aşinalık geliştirememektedir. Eğitim sisteminin içindeki etkinliği değiştiren bu kültürel sermaye farklılıkları gelecekte akademik başarılarında farklılıklar olmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak ailelerinden aktarılan kültürel sermayeyi, akademik başarıya ve sonucunda kurumsallaşmış kültürel sermayeye dönüştürmektedir. Böylece toplumdaki sosyo-ekonomik başarı düzeyi sürekliliğini sağlamış olur (Andersen ve Jaeger, 2013).

Kültür, bir insanın neler yaşadığını ve gelecekte de yaşayacakları karşısında ne benzeri tepkiler vereceğimizi belirlemektedir. Bireyler topluma ait olmak için uyum sağlamak zorundadır. Okul, alt gelir sınıfında olan öğrenciler için kültüre açılan ilk kapıdır ve bu sebeple tüm öğretim basamakları oldukça büyük öneme sahiptir. Bu açıdan bakıldığında okul, kültürü demokratikleştirmektedir (Bourdieu ve Passeron, 2015).

Bourdieu'ya göre eğitim ayrıştırıcı bir sistemdir. Eğitimin kültürel sermaye odaklı amacı üst sınıf ailelerin sahip olduğu kültür ve davranış şekillerini nesillere aktarmaktır (Katsillis ve Rubinson, 1990). Bu bakış açısına göre herkesin eğitim alması toplumda eşitliği sağlamak için yeterli değildir. Okulların farklı düzeylerde olması, bireylerin farklı sınıfla aile yapılarının olması, eğitimin eşitlik sağlayabilmesinin önüne geçmektedir. Ayrıca aynı okulda eğitim alan çocukların da kültürel kazanımlarının farklı olduğu da görülmektedir. Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin bu konuda yapması gereken en önemli atılım, eşitsizliğin en az seviyeye indirilmesini amaçlamaktır. Öğretmenler, öğrencilerinin potansiyelini belirlemesi ve bu potansiyele uygun eğitim anlayışı belirlemesi de diğer önemli bir adımdır. Bu adımların gerçekleşebilmesi için de okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin de belli bir kültürel sermaye düzeyine erişmiş olması şarttır. Kendini geliştirmeyen, kitap okumayan, spor yapmayan veya sanatın herhangi bir dalıyla ilgili olmayan öğretmen ve yöneticilerin de etkin bir aktarıcı olması mümkün değildir. Özellikle okul yöneticilerinin sadece akademik çalışmalara değil aynı zamanda sosyal ve kültürel etkinliklere de öncülük etmesi gerekmektedir (Erdoğan, 2019).

KAYNAKÇA

- Andersen, I. G., & Jaeger, M. M. (2015). Cultural capital in context: Heterogeneous returns to cultural capital across schooling environments. *Social Science Research*, 50, 177-188.
- Andersen, İ.G., & Jaeger, M. M. (2013). Cultural capital in context: Heterogeneous returns to cultural capital across schooling environments. *SFI-The Danish National Centre For Social Research. Department Of Sociology*, University of Copenhagen. Working Paper.
- Arun, Ö. (2009). Yaşlı bireyin Türkiye serüveni: Türkiye’de Yaşlı bireyler arasında kültürel sermaye dağılımı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 77-100.
- Avcı, Y.E. (2015). *Öğretmenlerin kültürel sermaye yeterliklerinin incelenmesi*. Doktora tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep
- Blessi, G. T., Tremblay, D. G., Sandri, M., & Pilati, T. (2012). New trajectories in urban regeneration processes: Cultural capital as source of human and social capital accumulation-evidence from the case of tohu in montreal. *Elsevier Cities*, 29, 397-407.
- Bourdieu, P. (1986). *The forms of capital. Handbook of theory and research for the sociology education* (Ed: John G. Richardson). New York: Greenwood Press.
- Cevizci, A. (2012). *Felsefe sözlüğü*. Ankara: Say Yayınları.
- Conway, M. A., & Pleydell-Pearce, C. W. (2000). The construction of autobiographical memories in the self-memory system. *Psychological Review*, 107(2), 262-288.
- Çankaya, İ.H. ve Tan, Ç. (2019). Okul yöneticilerinin algılarına göre kültürel sermaye hoşgörüsü ve tolerans arasındaki ilişki. *EKEV Akademi Dergisi*, 23(80), 113-121.
- Drumme, K. M. (2008). *The role of cultural and economic capital in education*. Doktora tezi, Boston University Boston College.
- Eğimli, A. T. (2011). Kültürlerarası yeterliliğin kazanılmasında kültürel farklılık eğitimlerinin önemi. *Öneri Dergisi*, 35, 215-227.
- Erdoğan, M. (2019). *Bireylerin kişilik özellikleri, temel değerleri, iletişim becerileri ile öznel iyi oluş hali düzeyleri arasında nedenselliğin incelenmesi: Üniversite düzeyinde turizm eğitimi alan öğrenciler üzerine bir araştırma*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ersoy, Y. (2008). İlköğretim okullarında matematik ve fen bilgisi öğretmenlerinin yeterlikleri ve yetkinlik inançları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 28-41.
- Güvenç, B. (1970). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Jaeger, M. M. (2011). Does cultural capital really affect academic achievement? New evidence from combined sibling and panel data. *Sociology of Education*, 84(4), 281-298.
- Kaplan, M. (2000). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Kip, S. M. (2010). *Kültürel sermaye ve televizyon izleme alışkanlıkları*. Doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Lin, N. (1999). Building a network theory of social capital. *Connections*, 22(1), 28-51.
- Morgan, D. (1998). "Practical strategies for combining qualitative and quantitative methods: Applications to health research". *Qualitative Health Research*, (8), 362-376.
- Özcan, A. Y. ve Erdur-Baker, Ö. (2009). Attainment of cultural capital in higher education the case of Turkey. *Mediterranean Journal of Educational Research*, 6, 73-89.
- Özdemir, A. A. (2007). *Sosyal ağ özellikleri bakış açısıyla sosyal sermaye ve bilgi yaratma ilişkisi: akademisyenler üzerinde yapılan bir alan araştırması*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özsoy, C. (2009). *Pierre Bourdieu sosyolojisi ve simgesel şiddet*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu sosyolojisinde "Habitus". *Liberal Düşünce*, 121 -141.
- Schein, E. H. (2010). *Organizational culture and leadership*. (4th edition). Jossey Bass Publishers: San Francisco.
- Sullivan, A. (2001). Cultural capital and educational attainment. *Sociology*, 35(4), 893-912.
- Şişman, M. (1994). *Örgüt Kültürü*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları: Eskişehir.
- Throsby, D. (2005). *On the sustainability of cultural capital*. Sydney: Macquarie University, Department of Economics.
- Turner, H. J. (2003). *Human institutions: A theory of societal evolution*. New York: Rowman & Littlefield Publishers. INC.
- Ünal, A.Z. (2004). *Sosyal tabakalaşma bağlamında Pierre Bourdieu'nün kültürel sermaye kavramı*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.